

(ст. 1) країни-учасниці використовують єдину класифікацію товарів і послуг з метою реєстрації торговельних марок і знаків обслуговування.

Крім названих договорів Україна приєдналася до Договору про закони про торговельні марки (далі — Договір TLT) і має намір приєднатися до Угоди про торгові аспекти прав на інтелектуальну власність (далі — Угода TRIPS). Договір TLT укладено у 1994 році в Женеві і вступив в дію з 1 вересня 1996 року. Його головна мета — зробити систему реєстрації торговельних марок зручнішою для користувачів. Це може бути досягнуто шляхом спрощення та гармонізації процедур і усунення недоліків, що забезпечує надійність охорони марок.

У межах Договору про створення Світової організації діє Угода з торгових аспектів прав інтелектуальної власності (Угода TRIPS), метою якої є ліквідація перешкод на шляху розвитку міжнародної торгівлі, сприяння забезпеченню ефективного і достатнього захисту прав інтелектуальної власності. Головною метою членства в СОТ є відповідність національного законодавства стандартам і нормам міжнародних договорів СОТ.

Положення міжнародних і регіональних конвенцій, договорів і угод мають ту особливість, що вони не можуть бути реалізовані тільки на рівні міждержавних відносин. Угоди такого рангу визначають лише суттєві і мінімальні правові стандарти охорони торговельних марок, які необхідно внести в національне законодавство кожної країни в якості норм внутрішнього права. Тільки так країна-учасниця може виконати взяті на себе зобов'язання відповідно до ратифікованим нею міжнародним договором.

Таким чином, зазначені міжнародні угоди істотно сприяють підвищенню ролі і значенню торговельних марок у торгівлі та інших сферах міжнародного співробітництва. Вони надають ефективну охорону та захист права на торговельну марку, а також значно полегшують реєстрацію права на марку.

Радянська О.

Національний університет «Одеська юридична академія»

ПИТАННЯ ВИКОНАННЯ ІНОЗЕМНИХ АРБІТРАЖНИХ РІШЕНЬ В УКРАЇНІ

З моменту проголошення незалежності України законодавче регулювання визнання та виконання іноземних судових і арбітражних рішень у країні знало декількох кардинальних змін, що не могли не позначитися на практиці вітчизняних судів у цій сфері.

До 2001 року зазначені питання продовжували вирішувати українські суди, як і за радянських часів згідно з Указом Президії ВР СРСР «Про визнання і виконання в СРСР рішень іноземних судів та арбітражів» від 21.06.1988 р.

Відповідно до п. 2 зазначеного Указу компетентними судами, які могли розглядати згадану категорію справ, були обласні, Київський і Севастопольський міські суди та Верховний суд АР Крим. Згодом, у 1999 році, судову практику щодо цієї категорії справ уніфікував Пленум Верховного Суду України — у постанові *«Про практику розгляду судами клопотань про визнання і виконання рішень іноземних судів та арбітражів і про скасування рішень, постановлених у порядку міжнародного комерційного арбітражу на території України»* від 24.12.1999 № 12, яка є чинною і використовується судами й зараз.

Розгляд судами клопотань про визнання й виконання рішень іноземних судів та арбітражів є особливою формою взаємної правової допомоги, яка надається Україною та іншими державами-учасниками відповідних міжнародних договорів.

З питань визнання й виконання рішень іноземних судів та арбітражів, не врегульованих законодавством України, згідно з Постановою Верховної Ради України від 12 вересня 1991 р. *«Про порядок тимчасової дії на території України окремих актів законодавства Союзу РСР»* застосовуються у встановлених нею межах відповідні положення Указу Президії Верховної Ради СРСР від 21 червня 1988 р. *«Про визнання і виконання в СРСР рішень іноземних судів та арбітражів»*.

Згідно зі ст.2 вказаного Указу компетентними судами України по розгляді клопотань про визнання й виконання рішень іноземних судів та арбітражів є обласні, Київський і Севастопольський міські суди та Верховний суд Автономної Республіки Крим за місцем проживання (перебування) боржника, а якщо останній такого в Україні не має, — за місцем знаходження його майна.

Оскільки згідно зі ст. 84 Закону *«Про виконавче провадження»* рішення іноземних судів (арбітражів) визнаються й виконуються в Україні за наявності відповідного міжнародного договору (конвенції, угоди) за її участю, то в разі, коли держава, про виконання рішення суду чи арбітражу якої надійшло клопотання, не є учасницею такого договору, суди України не розглядають цього клопотання і відмовляють у його прийнятті на підставі п.1 ст.136 ЦПК України, а якщо справу було заведено, — закривають провадження в ній на підставі п.1 ст.227 цього Кодексу, крім випадків, коли арбітражні рішення відповідно до застережень України до Нью-Йоркської Конвенції виконуються на умовах взаємності.

Разом з тим, для вирішення питання про визнання й виконання рішення не має правового значення, чи була особа, щодо якої постановлено рішення судом (арбітражем) Договірної Сторони міжнародного договору, громадянином цієї держави, якщо інше не випливає з даного договору.

Клопотання про визнання й виконання рішень іноземних судів та арбітражів в Україні подаються в порядку, визначеному відповідним міжнародним договором.

Згідно зі ст.53 Мінської Конвенції воно подається в компетентний суд Договірної Сторони, де рішення підлягає виконанню, або ж у суд, що пос-

тановив рішення у справі по першій інстанції, який надсилає його компетентному суду. Такий самий порядок подачі клопотань передбачено договорами України з республіками Молдова, Узбекистан, Польща.

Договорами між Україною і Китайською Народною Республікою, Україною та Монголією визначено, що клопотання про визнання й виконання судового рішення подається заявником до суду, який постановив це рішення, і пересилається останнім до суду іншої Договірної Сторони через її центральні установи (у даному разі — через Верховні Суди). Якщо ж заявник проживає або перебуває на території Договірної Сторони, де рішення підлягає виконанню, клопотання може бути подано і безпосередньо до суду цієї Сторони.

Відповідно до Київської Угоди господарюючі суб'єкти кожної з держав-учасниць можуть звертатись із клопотанням про виконання рішення загального, арбітражного (господарського) чи третейського суду однієї з них безпосередньо до компетентного суду іншої, на території якої це рішення підлягає виконанню.

Через Міністр України зазначені клопотання пересилаються в тому разі, коли такий порядок їх подання встановлено міжнародним договором, на підставі якого в даному випадку провадяться визнання й виконання рішення. У випадку, коли міжнародним договором передбачено, що відповідний іноземний суд має пересилати клопотання компетентному суду України через центральні органи, цим органом є Міністерство юстиції, якщо це прямо передбачено міжнародним договором. Якщо ж такої прямої вказівки в міжнародному договорі немає, таким центральним органом є Верховний Суд України, який за ст.125 Конституції України є найвищим судовим органом у системі судів загальної юрисдикції.

Судами розглядаються питання про визнання й виконання лише тих рішень іноземних судів та арбітражів, коло яких визначено міжнародним договором, що поширюється на дані правовідносини.

Оскільки міжнародними договорами України не встановлено відповідних обмежень, їх правила щодо дозволу на примусове виконання стосуються рішень іноземних судів у цивільних справах і в частині стягнення з боржника судових витрат, у тому числі державного мита й інших витрат у дохід держави-Договірної Сторони, суд якої постановив рішення. Враховуючи характер стягнень в останньому випадку, належить визнати правильною практику тих судів, які питання про дозвіл виконання рішень у цій частині вирішують за клопотанням іноземного суду, який постановив таке рішення.

У 2005 році відбулася суттєва реформа українського законодавства у цій сфері.

По-перше, набрав чинності Цивільний процесуальний кодекс України, який, на відміну від свого попередника, містив спеціальний Розділ VIII, присвячений питанням визнання та виконання рішень іноземних судів в Україні. По-друге, Закон *«Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України»* від 06.09.2005

визнав таким, що втратив чинність, Закон «*Про визнання та виконання в Україні рішень іноземних судів*». У результаті цієї реформи повноваження апеляційних судів АР Крим, апеляційних судів областей, міст Києва і Севастополя щодо розгляду клопотань про визнання та виконання рішень іноземних судів були передані районним, районним у містах, міським та міськрайонним судам за місцезнаходженням боржника. А відсутність визначення поняття «*рішення іноземного суду*» фактично залишила поза законом іноземні арбітражні рішення в Україні.

Встановлені ЦПКУ умови виконання таких рішень (на підставі міжнародного договору або за принципом взаємності «*за домовленістю ad hoc*») унеможливлювали виконання в Україні рішень судів більшості країн світу. По-перше, кількість регіональних чи двосторонніх договорів, які регулювали виконання рішень іноземних судів і стороною в яких виступала Україна, була вкрай обмеженою. По-друге, українські суди негативно ставилися до визнання та виконання іноземного судового рішення на підставі принципу взаємності «*за домовленістю ad hoc*» з державою, рішення суду якої запитувалося до виконання.

Було прийнято Закон «*Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання питань міжнародного приватного права*» (далі — Закон № 1837), який вніс довгоочікувані зміни в положення ЦПКУ щодо процедури визнання та викання іноземних судових рішень і набрав чинності 16.02.2010.

Чи не найважливішою зміною, внесеною Законом № 1837 до ст. 390 ЦПКУ, була деталізація поняття *іноземного суду*, змінив умови визнання та виконання іноземних судових і арбітражних рішень. Він значно спростив застосування такої підстави, як *принцип взаємності*, у разі відсутності міжнародного договору з іноземною державою, рішення суду якої має виконуватися в Україні. Також, скасував вимогу про обов'язкову наявність домовленості *ad hoc* із відповідною іноземною державою як передумову приведення до виконання рішень судів цієї держави на території України. Натомість у ч. 2 ст. 390 ЦПКУ було прямо встановлено: «*Якщо визнання та виконання рішення іноземного суду залежить від принципу взаємності, вважається, що він існує, оскільки не доведене інше*». А також розширив перелік осіб, що мають право звертатися до суду з клопотанням про визнання та виконання рішень іноземного суду.

Таким чином, тепер в Україні може бути виконане рішення іноземного суду практично будь-якої держави. Водночас тягар доведення наявності чи відсутності принципу взаємності покладено на боржника. Це усунуло можливість процесуальну перепону для заявника (стягувача), яка могла спричинити затягування справи та навіть унеможливити виконання відповідного рішення іноземного суду.